

Millest kirjutas Eesti Arst algaastail?

Tartu ülikooli lastekliiniku esimene aasta.

A. Lüüs, kliiniku juhataja.

Tartu ülikooli lastekliinik avati 1. aprillil 1922. a. ja 1. apr. 1923. a. pühitses ta oma esimest aastapäeva.

Selle aja jooksul oli kliinikus 171 haiget last kokku 4682 päeva ravitsetud, seega iga päev keskmiselt 13 last, kellest igauks viibis kliinikus keskm. 27 päeva. Nendest 171 lapsest oli 0—1 a. vanuseni 54 last, 1—7 a. 59, 7—10 a. 30 ja üle 10 a. 28 last.

Mitmed väikesed lapsed (37) olid emaga koos kliinikus, sest et nendele tarvis oli võimaldada rinnaga toitmist. Vanemate kulul olid ravitseda 96 ehk 56,1%, riigi ja kogukonna-asutuste kulul 75 ehk 43,9% lastest. Lapsi toodi kliinikusse igalt poolt üle kodumaa, välja arvatud ainult Saaremaa. Neid oli Narvast, Tallinnast, Petserimaalt, Võrust, Läänemaalt ja mujalt, kõige rohkem muidugi Tartu linnast (86 last = 50,2%) ja Tartumaalt (32 last = 12,8%).

Linnadest üldse oli 104 last = 60,0%, maalt 69 l. = 40,0%.

Haigustest põdesid lapsed: mitmesuguseid tiisikuse vorme 42 l., hingamiseldundite haigusi 32, seedimiselundite haigusi 20, nahahaigusi 15, konstitutsiooni haigusi (rahiit, eksudatiivne diatees) 14, päritud luest 12, erguhaigusi 9, neeru- ja kuseteede haigusi 5, südame- ja verehaigusi 3, sisesekretsiooni haigusi (müksödeemi) 2, sünnivigu ja õnnetuid juhtumisi 9 ja mitmesuguseid teisi haigusi 7 last. — Kliinikusse suri 19 last (= 11,1%), kuna teised tervetena ehk paremaks saanutena kliinikust lahkusid. Kahte last ei tahtnud nende vanemad enam mitte kliinikust ära viia: nad tõid lapse kliinikusse, maksid natuke raha sisse, tulid esiotsa veel paar korda vaatama, kuid pärast ei näidanudki ennast enam, olgugi et nendele mitu korda tähitud kirjaga teatati, et last on tarvis kliinikust ära viia. Tuli politsei abi tarvitada.

Kliinik asub Veske tän. nr. 6, aia sees eramajas, väga ilusas ja vaiksuses kohas, kus on õhk puhas, sest linnaelu liikumine on siit kaugel. Kliiniku haigeruumid — 5 suuremat ja 1 väiksem tuba — asuvad maja teisel korral; üleselle on kliiniku lõunapoolsel küljel suur kinnine klaasrõdu, mida kliinikule suureks plussiks tuleb lugeda.

Haigevoodite arv oli esimesel aastal 20, nüüd 25, sest läinud suvel suurendati kliinikut ühe suurema toa võrra. Kliiniku sisseseades ühes tarviliku remondiga ta praeguses kujus läks umbes üks miljon marka maksma.

Esialgul oli kliinikul ainult kaks põetajat, pärast tuli veel 3 juurde. Praegu on kliiniku personaal: 2 arsti, 1 õde, 5 põetajat, 1 perenaene, 1 keetja ja 1 talitaja. Pääle juhataja elab kõik personaal kliinikus.

Kliiniku juures töötab ambulants, mis avatud äripäevadel kella 10—12. Ambulants¹⁾ pandi käima 23. oktoobril 1920 a. juba ammu enne kliiniku avamist. Ambulantsi jaoks on eriti naisteeniija, kes ka kliiniku majas elab.

Kliiniku juures töötab ka Tartu linna laste ja emade nõuandepunkt, mis Ameerika Punase Risti poolt jaanuari kuul 1922. avati ja sellesama aasta 1. juunil Tartu linnavalitsusele üle anti²⁾.

A. P. R. kinkis kliinikule palju lastepesu ja arstirohte, mida kliinik alati tänuga mäletab ja mille tagavarasid ta veel osalt praegu tarvitab.

Lastekliiniku ja ambulantsi algpäivil ei olnud kummagil ei ühtegi õpeabinõu ega raamatut.

Kliinikul on nüüd oma eriteadusline raamatukogu, üle 300 numbriga, üleselle käivad temale eriteaduslikud kuukirjad eesti-, prantsus- ja saksakeeles.³⁾

1) Veneaegse ambulantsi tegevuse kohta vaata Жуковский, В. П.: Отчет о деятельности дѣтской Амбулатори. Юрьевъ, 1910.

2) Nõuandepunkti tegevuse kohta vaata „Eesti Arst“ 1923 nr. 8

3) Tartu ülikooli lastekliiniku kohta on tänini kirjutusi ilmunud: „Postimees“ 1920 nr. 237 ja 1922 nr. 102, „Vaba Maa“ 1922 nr. 89, „Päevaleht“ 1922 nr. 123, „Dorpater Nachrichten“ 1922 nr. 65.

Tartu lastekliinik 100

Tartu Ülikooli lastekliinik avati 1. aprillil 1922 Tartus Veski tänav 6 asuvas eramajas. Lastekliiniku rajaja ja esimene juhataja oli professor Aadu Lüüs, kes oli ka esimene lastehaiguste õppetooli eesti soost juhataja. Prof Lüüs töötas lastekliiniku juhtajana kuni 1944. aastani, mil ta oli sunnitud emigreeruma Rootsi.

Lastekliiniku esimesel aastakümnel (1922–1932) raviti seal 182 kuni 367 last aastas, keskmine ravil viibimine aeg oli 10 päeva. Sellel perioodil avaldasid prof Lüüs ja tema kaastöötajad aastas 5–7 teadusartiklit. Prof Lüüsi kõrval töötasid lastekliinikus assistendid Felix Lepp, Aliide Möttus, Arnold Römmer, August Weltman, Karl Kaur, Salme Jürisson-Tohver, Selma Kask, Arnold Reiman ja Lisbeth Wutt (1).

Sõjajärgsel perioodil (1945–1952) juhatas kliinikut (Tartu Lastekliinik, aastast 1950 Tartu Linna Kliiniline Lastehaigla) ja ka lastehaiguste kateedrit dotsent Karl Kaur. Tema kaastöötajad lastehaiguste ravis olid Leida Keres, Regina Birk, Elmar Kohandi, Viktor Alavainu jt.

1952. aastal alustas haigla juhtimist Haldja Kääri, kes tegi seda tööd veerand sajandit. Nimetatud ajavahemikul olid kateedrijuhatajateks dotsent Zinaida Saar (1954–1958) ja dotsent Leida Keres (1958–1975). Seda perioodi iseloomustab aktiivne tegutsemine teaduses ja mitmed teaduskraadide kaitsmised: Lia Sildver (1963), Lea Boston (1968), Aino Paves ja Maimu Kukk (1972),

Malle Niit (1973), Ene Samarütel ja Tiia Soo (1974), Helju Tälli (1975) ning Anne Ormisson (1975).

1977. aastal asus lastekliiniku peaarstina tööle dr Kaljo Mitt, kes juhtis haiglat 22 aastat, kuni loodi Tartu Ülikooli Kliinikum. Raviala juhatajad olid sel perioodil Endla Kööbi (1978–1999) ja Irja Lutsar (1982–1994). Kateedrit juhatasid dotsent Leo Tamm (1977–1985), dotsent Aino Paves (1985–1991) ja alates 1991. aastast dotsent, hiljem professor Tiina Talvik. Prof Talviku juhtimisel suurenes lastekliinikus oluliselt teadustöö osakaal. Nii kaitsti juba 1990ndatel aastatel ridamisi doktoriväitekirju: Oivi Uiibo (1994), Irja Lutsar (1995), Maire Vasar, Kaja Julge ja Heli Grünberg (1998) ning Katrin Öunap, Heili Varendi, Anneli Beilmann ja Pilvi Ilves (1999).

1. jaanuaril 2000 alustas tööd SA Tartu Ülikooli Kliinikum, mis moodustati Tartu linnas paiknevate erinevate haiglate ühendamisel ühtseks raviasutuseks. Kliinikumiga liitus ka Tartu Linna Kliiniline Lastehaigla ja moodustustati kliinikumi lastekliinik, mis alustas tööd 8 osakonnaga. Need olid vastuvõtu, neonatoloogia, üldpediaatria, neuroloogia ja neurorehabilitatsiooni, ägedate infektsioonide, allergiahaiguste, arendus- ja taastusravi ning ambulatoorne osakond. Senised laste intensiivravi ja laste onko-hematoloogia osakonnad liideti kliinikumi vastavate erialakliinikutega. Pärast 48aastast vaheaega ühendati taas

lastehaigla ja õppetooli juhtimine ning sellele ametikohale valiti prof Tiina Talvik. Lastekliiniku esimeseks direktoriks valiti Iisi Saame ja ülemõeks Ülle Pant. Kuulumine kliinikumi andis võimaluse tihedaks ravitöö integratsiooniks erinevate erialade ja nende kliinikutega. Heaks näiteks sellest on 2000. aastal lastekliiniku neonatoloogia osakonna vastsündinute intensiivravipalati avamine naistekliinikus.

Sügisest 2003 valiti kliinikumi lastekliiniku ja TÜ lastekliiniku juhtajaks prof Vallo Tillmann. Aasta alguses liikusid kooliarstid ja lasteortopeedid lastekliiniku koosseisust mujale. Heli Grünbergi toimetamisel ilmus pediatría käsiraamat „Valvearsti teatmik“, mis on osutunud väga populaarseks ja millest on nüüdseks kokku ilmunud neli uusversiooni. 2005. aastal alustas lastekliiniku direktorina tööd Marika Kirss ja aasta hiljem ülemõena Evelyn Evert. Sama meeskond on juhtinud lastekliinikut seniajani.

Nimetatud on vaid mõned arenguetapid meie lastekliiniku ajaloost. Millised on olnud need olulised uued diagnostika- ja ravimetoodikad, mis on lastekliinikus viimasel paaril aastakümnel kasutusele võetud? Sirvides aastaaruandeid selgub, et uuenduslikke, esimest korda Eestis või kliinikumis kasutusele võetud meetodikaid on olnud lastekliinikus keskmiselt 2–4 aastas. Täpsemalt saab neist lugeda hiljuti välja antud raamatust „Tartu lastekliinik 100“.

Nii näiteks võeti 2019. aastal lastekliinikus esimest korda Eestis kasutusele virtuaalreaalsuse seadmed laste sotsiaalsete ja kognitiivsete oskuste parandamiseks ning kasutati arginiini stimulatsioonitesti magediabeedi diagnoosimiseks, järgneval aastal juurutati praktikas hologrammid haiglahirmu ja -valu leevendamiseks ning võeti kasutusele eestikeelne robot Pepper laste sotsiaal-emotsionaalse defitsiidi ravis. Need on vaid mõned näited lastekliinikus esimest korda Eestis kasutusele võetud uutest ravimeetoditest. Raamatus „Tartu lastekliinik 100“ on esitatud ka lastekliiniku osakondade detailsem ajalugu. Raamatu koostamisel kogusime töötajate mälestusi ja elulugusid, mida saab lugeda TÜK lastekliiniku koduleheküljelt avaneva lingi kaudu.

Kliinikumi moodustamisest alates on lastekliiniku töötajad kaitsnud või juhendanud kokku 35 doktoriväitekirja ja 43 magistritööd. Ligi kolmandik (31,2%) lastekliiniku arst-õppejõududest on doktorikraadiga ning see ei ole kõrge näitaja mitte ainult kliinikumis, vaid ka Euroopa tipp-ülikoolihaiglate seas. Lisaks on teaduskraad 21 kõrgharidusega spetsialistil või õel.

Väga oluline roll on lastekliiniku arst-õppejõududel olnud noorte arstide spetsialiseerumisel ja täiendõppes. Pediaatria residentuuri üldju-

hendajad on olnud Heli Grünberg ja alates aastast 2013 Inga Vainumäe. Oluline muudatus toimus residentuuri õppeprogrammis 2012. aastal, mil kinnitati pediaatria 5aastased residentuuriprogrammid kümnel pediaatria alaerialal. Heameel on tõdeda, et pediaatria on populaarne eriala: viimastel aastatel on ühele residentuuri kohale kandideerinud 2–5 inimest. Tartu Ülikooli pediaatria residentuuri lõpetajad töötavad edukalt ka väljaspool Eestit ning see kinnitab meie õppe head kvaliteeti.

Mis siis iseloomustab lastekliinikut 100 aastat pärast selle asutamist? Lastekliinik on kui väike kliinikum, mis annab praegu ambulatoorset ja statsionaarset eriarstiabi kümnel pediaatrilisel alaerialal: neonatoloogia, allergoloogia, neuroloogia, nefroloogia, gastroenteroloogia, endokrinoloogia, reumatoloogia, kardioloogia, infektsioonhaigused ja taastusravi. Lisaks töötavad lastekliinikus lastepsühhiaater, silmaarst ja kurgu-nina-kõrvaarst. 2021. aastal töötas lastekliiniku 5 osakonnas (neonatoloogia, üldpediaatria ja neuroloogia, ägedate infektsioonide, allergiahaiguste ning arendus- ja taastusravi) kokku 58 arsti, 102 õde, 40 hooldajat ja 35 kõrgharidusega spetsialisti (logopeedid, füsioterapeudid, psühholoogid, sotsiaaltöötajad). Kõrge kvalifikatsioon, teaduslik lähenemine igapäe-

vases ravitöös, pühendumine oma tööle, sõbralikkus ja abivalmidus – need on märksõnad, mis iseloomustavad lastekliiniku töötajaid. Teeme kõik endast oleneva, et iga lastekliinikusse pöördunud laps saaks kiiret ja kvaliteetset arstiabi.

Võttes kokku esimese aasta töötulemusi, kirjutas prof A. Lüüs Eesti Arsti 1923. aasta numbris: „Iga päev oli majas keskmiselt 13 last, aasta jooksul 171 last, neist koos emadega 37 last, nendest raviti vanemate kulul 96 last (56%) ning riigi ja maakonna kulul 75 last (44%) ja ravipäevi oli 4687“ (2). Keskmine ravil viibimine oli 27 päeva.

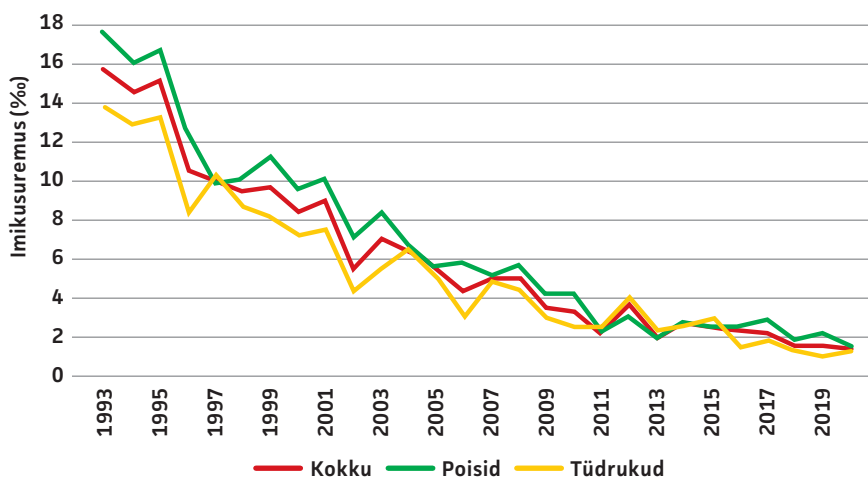
Millised arvud iseloomustavad 2021. aastat, lastekliiniku 100. tegutsemisaastat? Iga päev oli haiglaravil keskmiselt 31 last, aasta jooksul raviti 3201 last, neist alla 12aastased olid enamasti koos vanema või hooldajaga. Ravipäevi oli kokku 11 105 ja keskmine ravikestus 3,4 päeva. Lisaks tehti 39 098 ambulatoorset visiiti. Riiklik ravikindlustussüsteem kattis 99% ravikuludest.

Kas suurem ravitud haigete arv tähendab, et Eesti laste tervis on jäänud viletsamaks? Kindlasti mitte. Solidaarne ravikindlustus, rasedate ja vastsündinute sõeluuringud, laste vaksineerimisprogrammid, rahvaheaolu ja elukeskkonna paranemine – need on tegurid, mis on viinud Eesti imikusuremuse, riigi heaolu ühe tähtsa näitaja, olulisele vähenemisele viimastel aastakümnetel ja mis 2020. aastal jõudis 1,4 promillini (vt joonis 1). Oleme selle näitajaga maailma ja Euroopa Liidu parimate riikide seas. Oma kindla panuse selle näitaja olulisele vähenemisele on andnud ka Tartu Lastekliinik.

Jõudu ja jaksu järgmisteks aastakümneteks!

KIRJANDUS

1. Talvik T. SA TÜK lastekliinik 80 (ettekanne juubeliaktusel 2002). Rmt: Tälli H, Vinni T. Lastekliinik 80. Tartu: Atlex; 2003:5–7.
2. Lüüs A. Tartu ülikooli lastekliiniku esimene aasta. Eesti Arst 1923;10:293–5.

Joonis 1. Imikusuremus (aasta jooksul alla aastaste elusalt sündinud laste surmajuhtude arv 1000 sama aasta elussündinu kohta) Eestis 1993–2020.

Vallo Tillmann – TÜ Kliinikumi lastekliinik